

Waarderend pastoraat

Nelleke Boonstra

De methode van waarderend onderzoeken kan op heel verschillende manieren ingezet worden. De ervaring als coach voor predikanten en kerkelijk werkers heeft mij ertoe gezet om ook eens het pastoraat te doorlichten.

Kunnen bezoekers namens de kerk ook voordeel hebben aan deze benaderingswijzen.

Het heeft me gebracht tot een artikel die in verkorte vorm gepubliceerd zal worden in het OUDERLINGEN blad, voor pastoraat en gemeenteopbouw, uitgeverij Kok, maart 2016, nummer 1068.

Waarderend pastoraat is iets nieuws. Er zijn nog geen boeken over geschreven en er zijn nog geen modellen ontwikkeld hoe het aan te pakken. Toch zijn er inmiddels al regelmatig ouderlingen te vinden die volgens het denken van Waarderend Onderzoeken hun pastorale contacten met succes weten in te vullen. In dit artikel een korte uitleg van het Waarderend Onderzoeken (Appreciative Inquiry) en enkele praktijkvoorbeelden in gesprekken met gemeenteleden.

Waarderende gemeenteopbouw

Waarderende gemeenteopbouw is in opmars. Het boek Goede Wijn van dr. Jan Hendriks wordt door veel mensen gelezen, predikanten en kerkenraden buigen zich over de nieuwe manier van kijken naar de gemeente. (1.) Jan Hendriks reikt ons een filosofie, weg en model aan die gebaseerd is op de uit de Verenigde Staten afkomstige methode Appreciative Inquiry. Hij past het toe op de kerk. Het vraagt een andere manier van kijken en het zet de kerk en de wereld in een ánder licht. (2.)

Bij de waarden of uitgangspunten kunnen we al zien dat pastoraat in het geding is. Ieder doet ertoe is een belangrijke waarde in het pastoraat en de ervaringsverhalen zijn natuurlijk een van de belangrijke onderdelen van het pastoraat. In de Weg van vertrouwen kunnen we leren hoe een gesprek in het pastoraat opgebouwd kan worden, en bij het model komen we bij Angst en Vertrouwen. Hoe kan in het pastoraat het vertrouwen terug gewonnen worden?

Een nieuwe manier van kijken

Waarderend in de wereld staan, dat is het uitgangspunt van het anders kijken. Een situatie kan door mensen verschillend gezien worden. Ieder kijkt op een andere manier. Als ouderling, pastorale werker of vrijwilliger in de kerk kun je naar je eigen gemeente kijken waarbij je let op de problemen en de moeilijkheden. Dat is de gangbare manier van benaderen. Vaak willen wij mensen ondersteunen in hun verdriet, crisis of moeilijke situatie en geven veel ruimte aan deze emotionele zaken.

Het kan ook anders. En dat komen we tegen bij waarderende gemeenteopbouw, maar ook bij waarderend pastoraat. Uiteraard schenk je wel aandacht aan het verdriet, de zorgen en de crisis, maar je luistert op een andere manier. Je kijkt als het ware anders. Zo ook bij het plaatje wat boven deze alinea staat. Zie je een vaas? Of zie je twee gezichten die naar elkaar toegewend zijn? In je hoofd maak je er het ene of het andere van. Je moet met je blik, met je manier van kijken een 'knop

omzetten' om de andere interpretatie van dezelfde figuur te zien. Zo kun je bij een verhaal van een ander blijven focussen op het verdriet of het probleem, of je zet halverwege een knop om, en helpt de ander waar je mee spreekt, mee de knop om te zetten. Je kijkt anders. Je let daarbij sterker op de positieve signalen in het verhaal en versterkt deze. Ook denk je na over de mogelijkheden die er zijn om nieuwe wegen op te gaan. Je hebt de essentie van de filosofie van Waarderend Werken voor ogen.

0. De essentie van de filosofie van Waarderende Gemeenteopbouw:

1. Anders kijken
2. a. Ieder doet ertoe
b. Gesprek als voertuig
3. Ervaringsverhalen
4. Bescheidenheid
5. Leiding als dienst
6. Kern als ijkpunt
7. Vertrouwen

Beide verschillende manieren van kijken beïnvloeden heel erg hoe de sfeer in het gesprek is, of ook hoe in de gemeente of de parochie omgegaan wordt met pastoraat. Welke prioriteiten worden gesteld en hoe wordt naar de toekomst gewerkt? Is het een sfeer van vertrouwen? Of duikt de angst steeds op dat het allemaal niet (meer) lukt? Er zijn al verscheidene parochies en gemeenten die oefenen om vanuit vertrouwen naar de toekomst te kijken (3.)

Waarderend pastoraat

We richten ons op het model. Vanuit vertrouwen gaan iemand het gesprek in, en dat brengt een ander perspectief.

het model

de angstige bezorgde ouderling/bezoeker	de vertrouwensvolle ouderling/bezoeker
ziet de problemen en maakt ze groter	ziet de mogelijkheden en werkt dat uit
denkt aan andere soortgelijke situaties/moeilijk	herinnert zich oplossingen van andere situaties
het gesprek draait in een kringetje	er worden nieuwe stappen gezet voor een nieuwe toekomst

Enkele voorbeelden, waarin de andere blik een ander gesprek oplevert bij pastoraat:

Mevrouw Jansen is heel verdrietig. Haar man is twee jaar geleden overleden en ze weet niet goed hoe ze haar leven vorm moet geven. Bij de bezoeken praat ze veel over haar man, en komt telkens weer naar voren dat ze hem zo mist. De bezoeker is een zorgvuldige luisteraar en ze kan haar verhaal aan hem kwijt.

Twee benaderingen:

1. De bezoeker is een goede luisteraar. Hij beseft dat ze haar verhaal aan hem kwijt kan, en hij bevestigt haar dat het heel begrijpelijk is dat ze verdrietig is. Hij haalt met haar herinneringen aan van haar man en hij laat weten dat het heel begrijpelijk is dat ze zich eenzaam voelt. Elk gesprek gaat in deze voet voort. Mevrouw is blij dat ze bij hem het verhaal kan vertellen, want veel mensen willen het niet meer horen. Beiden hebben ze het

perspectief dat mevrouw Jansen wel verdrietig zal blijven en dat ze te oud is om dit verdriet te verwerken.

2. De bezoeker is een scherpe luisteraar. Hij beseft dat mevrouw Jansen haar man erg mist. En deze twee jaren ging het gesprek steeds hetzelfde. Hij denkt na over een positievere insteek (voorbereiden) Samen met haar gaan ze de goede momenten uit het verleden verkennen. Welke momenten wil mevrouw graag vasthouden? Heeft ze daar ook foto's bij? Kunnen we die foto's bekijken? (verzamelen) Enkele momenten licht hij eruit. Die momenten waarbij hij merkt dat de glans in de ogen van mevrouw terug komt. En hij praat erover door. Zijn er nog mensen die leven die die momenten hebben meegemaakt? Kan ze dat nog met haar kinderen delen? Is het een idee om een levensboek te maken om juist deze momenten groter neer te zetten? (zoeken naar bloeifactoren) Dan gaat hij (misschien in een volgend gesprek) met haar nadenken over haar huidige situatie. Ze is verdrietig, ze mist haar man maar in haar leven zijn nog steeds kleine momenten die hetzelfde gevoel kunnen geven als toen haar man nog bij haar was. Wat kan ze nog van haar leven maken? (droom)

En dan komen ze bij het levensboek. Zou het wat zijn om werkelijk een zichtbaar levensboek te maken? Met verhaaltjes, met foto's met herinneringen van mooie reizen. Kort om: ga aan de slag. En als mevrouw het zelf niet in huis heeft, dan kan ze vrienden of familie vragen of zij nog foto's hebben, of zich nog verhalen herinneren. (vormgeven)

De bezoeker en mevrouw beloven elkaar dat zij aan de slag gaat en dat hij gaat helpen als het haar niet lukt. Met het levensboek kan ze in gesprek met vrienden en familie. Wat zullen er weer mooie verhalen boven komen!

Wat is hier gebeurd? Er zijn een paar belangrijke uitgangspunten te noemen die de bezoeker zich ter harte heeft genomen. Hij is **anders gaan kijken**, naar de mogelijkheden van mevrouw in plaats van alleen te focussen op verdriet. Hij beseft dat het haar goed doet over haar verleden te praten. **Ze doet ertoe en het verhaal is het voertuig**. Hij heeft **respect** voor haar verdriet en erkent haar eenzaamheid. Mevrouw is nog goed bij haar herinneringen. Ze kan er goed over vertellen, ze kan ook bij de positieve ervaringen komen. Hij neemt hier op een **bescheiden manier de leiding** om het gesprek om te buigen van verdriet naar positieve ervaringen. Hij heeft er **vertrouwen** in dat dit haar goed zal doen en dat ze samen tot een nieuwe manier kunnen komen om haar leven zin te geven. Ze heeft een andere manier gevonden om toch met het verleden bezig te gaan (ze mist haar man) maar dat om te zetten naar een nieuwe wijze van invulling van haar leven (ze deelt met de andere mensen de mooie momenten van haar leven).

Een ander voorbeeld

Janneke is alleengaande moeder. Ze heeft twee kinderen en ze is erg met geloof bezig. Ze vraagt om een gesprek met een bezoeker van de kerk. Het probleem waar ze mee zit is dat ze graag zorgvuldig met de geloofsopvoeding bezig gaat, maar de groep voor jonge ouders kan ze niet volgen. Ze heeft maar een krappe beurs, oppas kan ze niet betalen, en deze groep voor jonge ouders komt elke veertien dagen op een avond bij elkaar.

De twee benaderingen

1. De bezoeker gaat onbevangen bij haar op bezoek. Ze had wel gehoord dat het zou moeten gaan over geloofsopvoeding, ze heeft zelf kinderen, dus een gesprek zal wel lukken. Ze neemt haar ervaringen mee. Samen praten ze over de situatie en over het opvoeden van kinderen. Het blijkt dat Janneke toch een iets andere kijk heeft over opvoeden dan de bezoeker. Ze raken erover aan de praat wat het doel is van opvoeden en christelijk opvoeden. Aan het eind van de avond heeft de bezoeker een goed gevoel over het gesprek. Maar heeft Janneke dat ook?

2. De bezoeker heeft gehoord dat Janneke graag over geloofsopvoeding wil praten. Ze heeft zelf ervaring, maar haar kinderen zijn al pubers, een andere levensfase dus. Ze gaat verkenning in de parochie wat er gebeurt op het gebied van de geloofsopvoeding en stuit op de groep voor jonge ouders. Met de coördinator van die groep heeft ze een gesprek door de telefoon: Is Janneke bij hem in beeld? Dat blijkt niet zo te zijn. Dan gaat ze naar Janneke. Ze beginnen meteen met elkaar te praten over geloofsopvoeding. De bezoeker vraagt nadrukkelijk in het begin wat Janneke graag aan de orde wil stellen. Janneke vertelt dat ze graag andere mensen wil ontmoeten in dezelfde situatie als zij, maar dat ze niet de mogelijkheden ziet met haar krappe beurs. 's Avonds oppas regelen dat lukt niet. Verder praten ze wat over de weg die Janneke tot nu toe met haar kinderen is gegaan en wat ze denkt nodig te hebben. Onderwerp van gesprek wordt: een goede kinderbijbel. Samen denken ze na hoe ze ernaar kan zoeken. De bezoeker op internet en de bezoeker zegt dat ze de volgende dag haar twee kinderbijbels zal brengen, mag ze wel lenen. Kan ze zien wat haar aanspreekt. Verder vertelt de bezoeker dat de coördinator een voorstel heeft: als ze nu eens de groep laten samenkomen overdag? Hij wil wel eens uitzoeken of er een kleine groep gevormd kan worden met ouders die bijvoorbeeld woensdagmorgen of vrijdagmorgen kunnen. Of zelfs zondagmiddag is een mogelijkheid. Janneke is helemaal verheugd. Dat zou fantastisch zijn. Op zondagmiddagen kunnen haar kinderen wel bij vriendjes spelen, of er zijn nog wel andere oplossingen..... De bezoeker geeft het telefoonnummer van de coördinator en vertelt dat hij al weet van haar bestaan. Ze kan hem gerust bellen!

Wat is hier gebeurd? De bezoeker heeft zich **goed voorbereid**. Omdat ze wist dat het over geloofsopvoeding ging heeft ze even haar voelhorens uitgezet. In het gesprek zelf heeft ze vragen gesteld aan Janneke. Ze **verzamelde** de wensen van haar. De **verdieping** in het gesprek ontstond toen ze door ging praten over de kinderbijbels. Wat is daarbij nodig? Waar moet je op letten? Welke stijl past bij je? Daarna gingen ze toekomstgericht kijken: wat zou de meest ideale situatie zijn? **(Verbeelden)** Ze kwamen uit op de zondagmiddag. Dat zou een goede mogelijkheid zijn. Het eind van het gesprek komt op het **vormgeven** uit. Wat te doen? De kinderbijbel wordt uitgewisseld. En ze zorgt ervoor dat er **verbinding** komt tussen de coördinator en Janneke. Dit zijn de stappen die gezet kunnen worden in de weg van waarderend pastoraat.

de weg

voorbereiden – verzamelen – verdiepen – verbeelden – vormgeven – verbinden

De oogst

Waarderend pastoraat biedt perspectieven. Mensen die vast zitten in een probleem kunnen door een andere kijk op de zelfde situatie geholpen worden om er anders mee om te gaan. In de stappen die gezet worden wordt duidelijk toegewerkt naar een nieuwe manier van handelen. Mevrouw Jansen maakt een levensboek, een alleengaande ouder vindt nieuwe vakantieplekken speciaal voor alleengaanden, een zieke leert om te gaan met een iPad en zo contacten te leggen met mensen in dezelfde situatie via facebook of zelfhulpgroepen met chatmogelijkheden.

En wat kan de bezoeker van de kerk dan nog meer bieden? Natuurlijk kan de geloofsnotie in alle fasen aan de orde komen. Mevrouw Jansen herinnert zich de doop van haar eerste kind. Ze heeft de dooptekst nog. Deze dooptekst nodigt uit om een gesprek over de betekenis van het geloof aan de orde te stellen. Of de alleengaande ouder herinnert zich nog de schoolkerkdienst waar haar kind zo enthousiast over was. En de zieke weet nog dat de dominee een keer een Bijbelverhaal van de verlamde zo mooi kon vertellen dat ze de preek nog eens opvraagt en met de bezoeker erover door

praat.

De bezoekerster bij Janneke spreekt over de inhoud van kinderbijbels. Ze kan nog eens langs komen en ook daarover eens wat dieper doorpraten!

De oogst is dat mensen door het andere kijken van de bezoeker zelf in beweging kunnen komen. De bezoeker heeft er vertrouwen in dat zij het kunnen. En dat is zo aanstekelijk dat ook zij in zichzelf gaan geloven. Waarderend pastoraat: het geeft nieuwe energie!

1. Jan Hendriks. Goede Wijn, waarderende gemeenteopbouw, uitg. Kok 2013, nr 1042.
2. boekbespreking: Nelleke Boonstra. Goede wijn, Ouderlingenblad, uitgeverij Kok, november 2013
3. meer informatie

www.waarderendegemeenteopbouw.nl

In de protestantse kerk zijn een aantal gemeenteadvisers die zich gespecialiseerd hebben in Waarderende Gemeenteopbouw en Appreciative Inquiry.

www.protestantsekerk.nl/werkbegeleiding Voor predikanten en kerkelijk werkers heeft de werkbegeleiding zich gericht op waarderend coachen en waarderende intervisie.

mevrouw drs. C.A. Boonstra is werkbegeleider voor predikanten en kerkelijk werkers in de Protestantse Kerk in Nederland. Zij heeft zich gespecialiseerd in Waarderend werken op allerlei manieren.